DE HOFJES TE GOUDA

I. HET HOFJE VAN MR. CORNELIS CINCQ

Het Cincqenerf (zooals de volksmond het noemt) aan de Nieuwe Haven is wel één van de statigste hofjes in deze stad. Hoewel de omgeving van dit hofje door het rooien van de boomen en het dempen van de gracht aan schilderachtigheid heeft ingeboet, blijft het op zichzelf, ondanks de verminking door voorgaande geslachten, een aantrekkelijk bouwwerk. De breede, lage voorgevel met hoog pannendak, zware schoorsteenen en verhoogde middenpartij voor de regentenkamer boven de gebeeldhouwde natuursteenen poort, het rechthoekige binnenhofje met de tuintjes, omringd door de ramen en deuren met de zoldervenstertjes daarboven in de vier gevels voor zestien woninkjes, de toogvormige voor- en achterpoort, geven in hun eenvoudige lijnen een sfeer van veilige rustige beslotenheid, die voor een hofje voor ouden van dagen een vereischte is.

Mijn archiefonderzoek naar den stichter van dit hof bracht het volgende aan het licht. Op 28 Juni 1651 werd Cornelis Cincq te Gouda gedoopt als zoon van Gerard Cincq (den ouden) oudburgemeester der stad, en Aletta Cincq. Op 20-jarigen leeftijd werd hij, telg uit een regentengeslacht van lakenkoopers en steenbakkers, in 1669 als student in de rechten te Leiden ingeschreven, in 1672/73 studeerde hij te Utrecht. Blijkens een not.acte had hij liefde opgevat voor Alida Wagtendorp, dochter van den Goudschen predikant Casparis W. en heeft hij haar willen trouwen. Mr. Cornelis Cincq, advocaat bij den Hove van Holland, overleed op den 6en Sept. 1698 in zijn ruim en verzorgd huis aan de Hoogstraat op den hoek van het waterschap (grachtje) van de Zeugestraat (thans firma Hoogendijk). Met veel statie werd hij van daaruit in de St. Janskerk begraven. Uit een boedelpost kunnen wij de doodsoorzaak vermoeden. Den chirurgijn werd *f* 36.— betaald over „curen aan den overledene gedaan, wanneer ulceratien en quade beenen had". Elf dagen vóór zijn verscheiden benoemde hij in zijn testament voor notaris A. Timmer tot „zijn universeel erfgenaam de diaconiearmen van de Gereformeerde Kerke binnen dese stad, tot legatarissen (de legaten uit te keeren binnen zes weken) 1° Aletta Cincq, dochter van zijn overleden broeder Gerard Cincq de Jonge en wijle

diens echtgenoote Aletta de Lange, *f* 2000.—; 2° Juffrouw Alida Wagtendorp, zijn huys en erve, daar hij tegenwoordig in woonachtig is, mitsgaders alle de meubilaire goederen, huisraad, idem linnen en wollen, behalve het ongemunt goud en zilver; 3° Geertruyd Zegers, sijn dienstmaagd, indien zij ten tijde van sijn overlijden nog bij hem woonagtig, en anders niet, een somma van *f* 1000,—, mitsgaders een eerlijk rouwkleed met een bed, idem het cabinet; de rustbank met het matras en peluw en nog 8 matten stoelen staande nu in de kamer; 4° de diaconie van de Gereformeerde Gemeente van Gouda *f* 250.—; en 5° het weeshuys binnen Gouda *f* 250.—.

Verders begeert hij Testateur, dat de verdere goederen bij de hierna te noemen executeurs zullen worden geëmployeerd *tot het aanbouwen en opsigten van eenige huisjes, om door arme menschen om niet te worden gewoond,* van welke bewoners de executeurs het opzicht zullen hebben en giften zullen zijn, des dat de Testateurs vrienden (bloedverwanten), die arm mochten zijn, en in eenige van dezelve huysjes wilden wonen, doch met consent van de executeurs, altoos vóór vreemden zullen moeten worden geprefereerd, en begeert verders hij Testateur, dat voor dezelve huysjes of wel voor de poort van het erf zal moeten gesteld worden: *Dit is de Fundatie van d'Heer en Mr. Cornelis Cincq,* en na het opbouwen van de voorsegde huysjes begeert hij Testateur, dat op het gemeene Land van Holland en West-Friesland ten kantore alhier zal worden belegd zeker kapitaal, bij de genoemde executeurs te nomineeren, waarvan jaarlijks zooveel interessen kunnen worden ontvangen, als jaarlijks tot reparatie van voorsegde huysje noodig en dienstig zal zijn, authoriseerende ook dezelve executeurs, om zelfs ingeval van nood het te beleggen kapitaal tot reparatie van de voorsegde huysjes te mogen gebruyken. Hij benoemt tot executeurs-regenten de Heer en Mr. Damianus van Abbesteegh en Cornelis van Outshoorn chirurgijn, met magt om een of meer personen tot haar te mogen assumeeren, alsmede om bij aflijvigheid of ongelegenheid van den een of den ander van hun een ander vreemd persoon (niet van den geslachte van den heer Mr. de Lange zijnde) in de afgestorvene of verhinderde met gelijke macht te surrogeeren.

Deze making is de stichtingsbrief van het hofje. De benoeming van de diaconie zoowel tot legataris als tot universeel erfgenaam en de niet omschrijving van de grootte van het aan den aankoop van den grond en het aan den opbouw te besteden bedrag, bracht direct moeilijkheden met zich, waarom door beide partijen rechts-

geleerd advies werd ingewonnen. Ten slotte nam de Diaconie genoegen met een kwart van de nalatenschap.

Het gelukkig bewaarde Rekenboek onthult ons alle besognes van de heeren Regenten en de fasen van den bouw. Eerst werden achtereenvolgens 4 huisjes, waaronder 't Fortuyn, aan de Nieuwe Haven aangekocht. Zij werden gesloopt en de afbraak verkocht.

Over de werkzaamheden werd door de heeren ook geconfereerd in de Doelen, maar gewoonlijk in het Herthuys aan de Markt bij den kastelijn La Force. Met de verteringen was men niet zuinig, maar hierdoor weten wij thans, na bijna twee en een halve eeuw, hoe alles is gegaan.

Reeds was mij de verwantschap van het Hofje opgevallen met de bekende Leidsche Hofjes, en inderdaad, 9 Aug. 1699 vind ik:

Betaelt soo voor wagehuer als aen verteeringe, wanneer met Mons. Outshoorn, twee timmerlieden en Jan de Metselaar naer Leyden reden om eenige hofjes te besigtigen. 22 gld. 10 st.

Op 10 Oct. besoigneerden de regenten met den metselaer en de timmerlieden in het Herthuys, hoe te beginnen. .Korten tijd daarop werden de bestecken van metselaer en timmerlieden geexamineert.

Maar zij vonden het blijkbaar noodzakelijk een ander nog eens over de plannen te raadplegen. Zij vroegen daarop advies aan Floris Damen, architect te Bodegraven.

Op 25 Oct. werd over de teekeningen gedelibereerd; zelfs werd nog een consult gevraagd bij Mons. Ketelaer te Rotterdam, een architect, die 2 teekeningen inzond.

Volgens de plannen van beide architecten werd in het Herthuys op 30 Oct. 1699 het werk aan de timmerlieden besteed.

Op den 18 Nov. werd met goedvinden van den heer Outshoorn door desselfs soontje den eersten steen vant werck gelegd.

Met den aankoop van één huisje waren eerst nog burenrechtelijke moeilijkheden ontstaan over een gemeenen muur. De heeren, die aan de goede oplossing hadden medegewerkt, wenschten geen belooning, „waarom wy haar hebben bedankt met een glas wyn by La Force".

Op 6 Jan. 1700 rijden de Regenten met den metselaar naar Rotterdam om naar hardsteen en dorpels voor de poort te gaan zien.

Arent Lepelaer, den Goudsche heraldicus en o.a. patroonmaker voor vroedschapskussens, wordt opgedragen het wapen van den heer Cincq te schilderen en te teeckenen. Hieruit blijkt, dat het wapen boven de poort gepolichromeerd is geweest.

Regenten overleggen met metselaar en timmerlieden (wederom

in het Herthuis) hoedanig de poort te maaecken.

Tenslotte wordt uit de ingeleverde teekeningen van de Poort, die van Jan Baes, alias Jan de Metselaer, uitgekozen, en wordt daarop het hardsteen bij Jan Harpers te Rotterdam besteld. Het geeft wel een typischen kijk op de kunde van een metselaar, dat hij een dergelijke fraaie poort wilde ontwerpen. Een eenvoudige metselaar uit onze dagen, zou er vermoedelijk niets van terecht brengen.

Floris Damen treedt verder als opzichter op, keurt het hout, enz. Nachtwaekers zyn in Maart aengesteld.

25 Mei wordt door de heeren de geheel klaargemaakte poort te R'dam bezichtigd. Op 2 Juni rijden zij met Jan de Metselaar langs de Rijn om pannen en estricken te koopen: betaelt aen reys en teercosten 17 gld. 5 st.

De poort wordt door Jan Jacobsz, Baas tot de morlions te Rotterdam opgemeten om hem in den gevel te kunnen plaatsen. Deze laat zich daarop in het steenhouwersgilde te Gouda aenteeckenen om den knecht van den R'damschen steenhouwer te vrijen, die de poort komt stellen. Het lood voor de daken voor den natuursteen wordt op een turfvuurtje gesmolten; Jan Baes helpt ook mede. In Juli wordt de voorgevel hooger opgetrokken.

Op 24 July 1700 werd aan Teunis van Vliet voort planten van de Mey voor zijn volck alleen een vereering van 7 gld. 10 st. gegeven. Ary Trompet en Jan Baes krygen ieder voor hun volk 7 gld. 10 st. en 12 gld.

In Augustus teekent weder Lepelaer de „letters" 1700 naer proportie en Moors vervaardigt de „letters" (sic) in koper. De kalkdragers worden met pintjes brandewijn op gang gehouden.

Pieter Engels Pluym leverde de haardplaten voor de huisjes. In Sept. bezichtigden de heeren Fabrieken het werk en keurden het goed.

Juffrouw van Waerden leverde de tegeltjes. In Dec. werd aan Ary Trompert geld betaald voor het maken van het raam boven de poort; Isaacq Godyn, smid, leverde het ijzerwerk voor de voorpoort; klopper, slotplaat enz.

Lucas Cloppenburg maakte het boek om het reglement van de Fundatie in te schrijven.

Voor haer soo considerabele dagelyxse vacatien waren Regenten genegen gezamelyk slechts 700 gld. te rekenen.

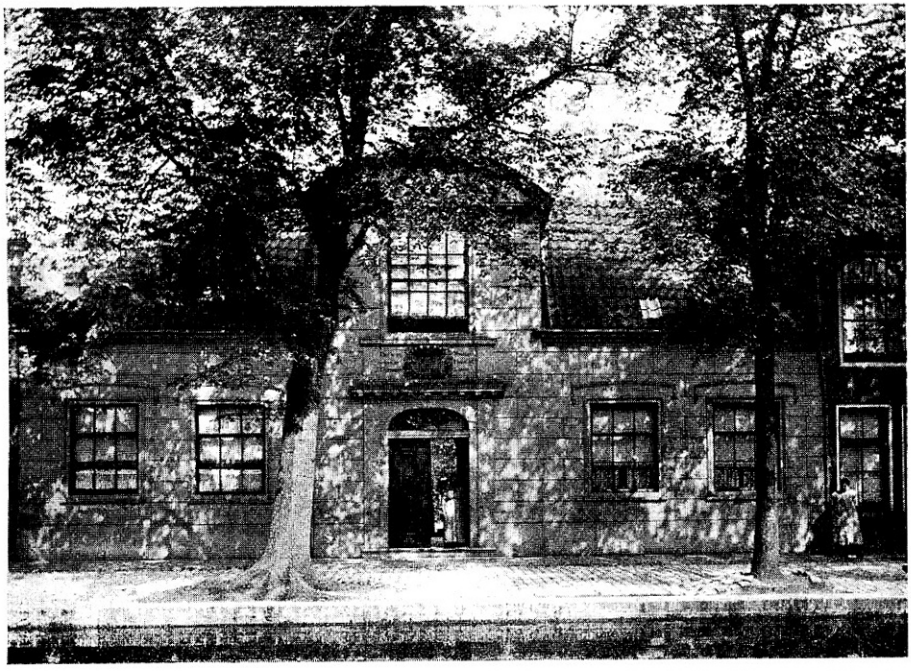

Archieffoto Stedelijk Museum Gouda.

Hofje van Cincq aan de Nieuwe Haven.

Archieffoto Stedelijk Museum Gouda.

Hofje van Cincq. Binnenplaats.

De geheele uitgaef bedroeg 12.851 gulden.

In April 1701 gaat men den hof verzorgen; een schuit „mis" wordt aangevoerd, de tuin in orde gebracht, en het bleekveld besaayt.

Op 28 April waren de Regenten bijeen in het Herthuis bij Lafors met de gegadigden voor het hofje: „voor het stellen in possessie van de menschen op het erf".

De procureur Timmers, die zich voor de goeden gang van zaken bij den bouw van het hofje veel moeite had gegeven, werd, daar hij geen vergoeding wenschte, voldaen met een „tractementje" bij Lafors.

Eerst in Augustus werd het erf geverfd, een gewoonte, die ik in oude stukken meer ben tegengekomen. Ongeveer een jaar liet men het hout blank.

Lepelaer wordt er weer bijgehaald om de huisjes sierlijk te nummeren.

Aan Aert Jacobs wordt eind Dec. 1701 3 gld. 6st. betaald voor het oppassen vant sluiten van de voor- en agterdeur vant erff en het houden van goede toesigt daerop.

Op 3 Juli 1703 werd door regenten bij Willem La Fors de Stedehouder (schout) met een glas wijn geregaleerd voor syne moeite, die hij gehad hadde met sorge te dragen voor het erf en het wegjagen van de jongens.

De schoorsteenen blijken niet te voldoen; zij worden hooger opgetrokken voor de rook; dit blijkt nog niet voldoende te zijn. De timmerman maakt er nog kappen op. Deze forsche schoorsteenen passen bij dit bouwwerk.

Een hekje aan den waterkant tegenover den ingang diende om ongelukken te voorkomen.

In 1745 werd door de stad vergunning gegeven de twee huisjes voor aan de straat te verhuren, wegens den financieelen toestand van het hofje, terwijl in 1783 op verzoek van bewoonsters door de stad een lantaarn boven de deur van het erf werd aangebracht, wegens „onordentelykheden van een mans- en vrouwspersoon in het donker van het portaal".

Op 25 Mey 1790 was er zoo'n extraordinair zwaar onweder met hagel, dat de glazenmaker van der Werf 138 ruiten moest inzetten. De kerkglazen zullen hierbij ook wel geleden hebben.

De Fransche tijd bracht een ongewone bewoonster en wel Maria Jacoba, baronesse van Tengnagel, douarière J. H. van Hoogenhuyse, die van 1812 tot 1814 het huisje rechts van de poort huurde.

Door de fin. moeilijkheden na dezen tijd werd een „Bienvenue" van ƒ 10.— aan iedereen nieuwen bewoner gevraagd. Dit werd in 1861 afgeschaft; maar sedert 1920 betalen de bewoners een kleine huurvergoeding als bijdrage in de kosten voor moderniseeringen in de huisjes.

De zestiger jaren in de vorige eeuw zijn ook funest geweest voor het bouwwerk. In 1861 beginnen de verminkingen: de luiken voor de ramen werden verwijderd, de gevels gecementeerd, de regentenkamer boven de poort betimmerd met hokkerige kasten en deuren, en aldus tot een woninkje gepromoveerd, terwijl een monumentale schoorsteen aan de voorzijde zielig-nietig werd herbouwd. Een verwijdering van de cementlaag en herbouw van den schoorsteen zullen het gebouw zeer ten goede komen.

Moge dit eens geschieden.

G. C. HELBERS

NASCHRIFT.

Wegens drukke bezigheden was ik verhinderd het inleidend overzicht van de Goudsche Hofjes persklaar te maken.

Dit volgt later.